

УДК 355.5:359

Олег Цевельов,кандидат наук з державного управління,
Міністерство оборони України,
<https://orcid.org/0000-0003-4549-5505>**Дмитро Вітер,**доктор філософських наук, старший науковий співробітник,
Національний університет оборони України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-7330-1280>

DOI: 10.33099/2617-1775/2023-01/321-331

ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПІДРОЗДІЛІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Розглянуто основні проблеми і питання у сфері професійної підготовки підрозділів територіальної оборони України. Показано зв'язок проблем щодо професійної підготовки підрозділів територіальної оборони України з процесом нормативно-правового регулювання розвитку цього роду військ (сил). У цьому контексті проаналізовано можливості реалізації програми підтримки підрозділів територіальної оборони та ЗС України та обґрунтовано необхідність розроблення і впровадження програми підготовки підрозділів територіальної оборони України, які в єдиному комплексі дають можливість знижувати ризики бюджетного фінансування в умовах воєнного часу. Запропоновано можливі шляхи та напрями розвитку системи підготовки підрозділів територіальної оборони України.

Ключові слова: підготовка; підходи; програма підготовки; професійна підготовка; сили територіальної оборони України.

Постановка проблеми. Готовність до застосування сил безпеки і оборони України має охоплювати всі аспекти узгодженого поєднання спроможностей. Одним з визначальних моментів всебічного розвитку Збройних Сил України (ЗСУ) є нарощування спроможностей сил безпеки і оборони для забезпечення виконання завдань оборонного планування, застосування ЗСУ та інших складових сил безпеки і оборони при проведенні об'єднаних операцій, спільних дій у складі об'єднаних органів військового управління, сумісності із силами оборони держав-членів НАТО. Зрозуміло, що зміна форм і способів сучасної збройної боротьби, необхідність реалізації основних напрямів воєнної політики держави в контексті всеохоплюючої оборони України, перехід ЗСУ на стандарти НАТО потребує суттєвих змін у системі військової освіти і підготовки військових фахівців [1]. Водночас, Територіальна оборона як новостворений рід військ (сил) має низку проблем і питань, які потребують вирішення, особливо в умовах повномасштабної агресії Росії проти України. Одне з таких питань полягає у визначенні шляхів забезпечення професійної підготовки особового складу та підрозділів сил Територіальної оборони Збройних Сил України (Сили ТрО ЗСУ).

Метою статі є аналіз основних проблемних питань у сфері професійної підготовки підрозділів територіальної оборони України та визначення можливих шляхів їх вирішення.

Методи дослідження. У статті використано систему загальнонаукових і спеціальних методів теоретичного та емпіричного дослідження (аналіз наукової

літератури з досліджуваної проблеми, систематизація та узагальнення, логічно-порівняльний методи, системний підхід, контент-аналіз).

Виклад основного матеріалу. Сили Територіальної оборони Збройних Сил України – окремий рід сил Збройних Сил України (ЗС України), на який покладається організація, підготовка та виконання завдань територіальної оборони. Безпосереднє керівництво територіальною обороною здійснюється Головнокомандувачем ЗСУ через Командувача Сил Територіальної оборони України. На підставі Закону України “Про основи національного спротиву” [2] створені Сили Територіальної оборони України. У складі Сил Територіальної оборони України створюється 25 бригад (одна бригада на регіон), які об’єднуюватимуть понад 150 батальйонів (один батальйон на район). Формування підрозділів Сил Територіальної оборони планувалось завершити до 15 лютого 2022 року [3].

Силам Територіальної оборони ЗС України належить чільна роль в організації та виконанні завдань територіальної оборони. Для цього необхідно створити відповідну систему підготовки сил Територіальної оборони. Завданнями територіальної оборони є [2]:

- своєчасне реагування та вжиття необхідних заходів щодо оборони території та захисту населення на визначеній місцевості до моменту розгортання в межах такої території угруповання військ (сил) або/чи угруповання об’єднаних сил, призначених для ведення воєнних (бойових) дій з відсічі збройної агресії проти України;

- участь у посиленні охорони та захисті державного кордону;
- участь у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків ведення воєнних (бойових) дій;

- участь у підготовці громадян України до національного спротиву;
- участь у забезпеченні умов для безпечного функціонування органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування та органів військового управління;

- участь в охороні та обороні важливих об’єктів і комунікацій, інших критично важливих об’єктів інфраструктури, визначених Кабінетом Міністрів України, та об’єктів обласного, районного, сільського, селищного, міського значення, районного у містах рад, сільських, селищних, порушення функціонування та виведення з ладу яких становлять загрозу для життєдіяльності населення;

- забезпечення умов для стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил) або їх перегруповання;

- участь у здійсненні заходів щодо тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зон/районів надзвичайних ситуацій та/або ведення воєнних (бойових) дій;

- участь у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку в населених пунктах;

- участь у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану в разі його введення на всій території України або в окремих її місцевостях;
- участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними формуваннями агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями;
- участь в інформаційних заходах, спрямованих на підвищення рівня обороноздатності держави та на протидію інформаційним операціям агресора (противника).

Виходячи з покладених на територіальну оборону завдань та її комплектування персоналом постає питання щодо здійснення професійної підготовки особового складу підрозділів, що буде залучений до служби. Так, особовий склад повинен мати знання ведення тактичної підготовки для участі у відсічі збройної агресії та вмінню діяти самостійно і в складі підрозділів на полі бою, наданню первинної медичної допомоги собі та напарнику під час ведення активних бойових дій, мати знання військової розвідки. Водночас, враховуючи завдання з посилення охорони державного кордону, мати знання основних положень нормативної бази з прикордонних питань та дій у складі прикордонних нарядів; вміти організувати службу на блок-постах, здійснювати перевірку документів та діяти в екстремальних ситуаціях і надавати допомогу правоохоронним органам в підтриманні правопорядку та боротьби з диверсійно-розвідувальними групами. Підрозділи територіальної оборони озброюються не лише стрілецькою зброєю, а також протитанковими засобами, переносними протиповітряними засобами, а відповідно до вимог останніх змін у законодавчу базу повинні діяти на бронетехніці й мати артилерію. Таким чином, під час формування підрозділів територіальної оборони, необхідно враховувати не лише вік особового складу, а також його професійні навички, вміння та фізичний стан.

Відповідно до Закону України “Про основи національного спротиву” етапами розгортання Сил Територіальної оборони ЗС України є [2]:

I етап. Штат мирного часу (10 тисяч осіб) – постійно діюче командно-штабне ядро Сил Територіальної оборони ЗС України з числа військовослужбовців (служба за контрактом).

II етап. Штат особливого періоду (130 тисяч осіб) – складатиметься з резервістів, які проходять відбір та укладуть контракт з Силами Територіальної оборони ЗС України. За ними закріплюється штатна зброя, яка зберігатиметься в частині. У ході комплектування частин Сил Територіальної оборони ЗС України резервістами має бути дотримано принцип проживання поблизу місць дислокації конкретного підрозділу, що забезпечить швидке прибуття до частини за наказом для виконання завдань.

III етап. Добровольчі формування територіальних громад (ДФТГ) – розгортаються виключно за поданням Командуючого Сил Територіальної оборони ЗС України та за рішенням Головнокомандуючого ЗС України в невеликих населених пунктах у разі необхідності. До ДФТГ застосовуються аналогічні управлінські принципи, як і до інших складових Сил Територіальної

оборони ЗС України – єдиноначальність і вертикаль управління, як це передбачено Стратегічним оборонним бюлетенем.

У межах зони територіальної оборони її підрозділи очолює голова обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації). У зв'язку зі складною внутрішньополітичною обстановкою в державі, проведенням бойових дій з відсічі повномасштабної агресії проти України, активізацією диверсійних та інших незаконно створених збройних формувань виникає нагальна потреба у вжитті додаткових заходів для удосконалення системи професійної підготовки та злагодженості підрозділів, охорони об'єктів регіонального і місцевого значення, що підлягають охороні та обороні в умовах особливого періоду правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, удосконалення теоретичної і практичної підготовки особового складу підрозділів територіальної оборони та добровольчих формувань територіальних громад і їх матеріально-технічного забезпечення для виконання ними завдань за призначенням, що потребує здійснення додаткового фінансування з місцевого бюджету.

На виконання Законів України “Про основи національного спротиву” і “Про внесення змін до статті 1 Закону України “Про чисельність Збройних Сил України” на території областей передбачається часткове розгортання та розквартирування на постійній основі окремих бригад територіальної оборони зі складу Сил Територіальної оборони Збройних Сил України з розрахунку [4]. Проте, існує гостра необхідність удосконалення теоретичної і практичної підготовки особового складу військових частин (підрозділів) Сил Територіальної оборони та добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони направлених на:

- своєчасне реагування та вжиття необхідних заходів щодо оборони території та захисту населення на визначеній місцевості до моменту розгортання в межах такої території угруповання військ (сил) або/чи угруповання об'єднаних сил, призначених для ведення воєнних (бойових) дій з відсічі збройної агресії проти України;
- участь у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків ведення воєнних (бойових) дій;
- участь у підготовці громадян України до національного спротиву;
- участь у забезпеченні умов для безпечного функціонування органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування та органів військового управління;
- участь в охороні та обороні важливих об'єктів і комунікацій, інших критично важливих об'єктів інфраструктури, визначених Кабінетом Міністрів України, та об'єктів обласного, районного, сільського, селищного, міського значення, порушення функціонування та виведення з ладу яких становлять загрозу для життєдіяльності населення;
- забезпечення умов для стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил) або їх перегруповання;

- участь у здійсненні заходів щодо тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зон/районів надзвичайних ситуацій та/або ведення воєнних (бойових) дій;
- участь у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку в населених пунктах;
- участь у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану в разі його введення на всій території України або в окремих її місцевостях;
- участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними формуваннями агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями;
- участь в інформаційних заходах, спрямованих на підвищення рівня обороноздатності держави та на протидію інформаційним операціям агресора (противника);
- сприяння набуттю громадянами України готовності та здатності виконання конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України;
- військово-патріотичне виховання громадян України.

У зв'язку з недостатністю коштів державного бюджету Програма підтримки підрозділів територіальної оборони та ЗС України (далі – Програма) на даний час має досить важливе значення і потребує залучення фінансових ресурсів з місцевого бюджету. Крім цього, основними проблемними питаннями, на розв'язання яких спрямована програма, є:

- недостатнє матеріально-технічне забезпечення окремих бригад територіальної оборони (забезпечення розташування, здійснення охорони, відсутність засобів радіозв'язку) та комунальної установи для розміщення управління територіальної оборони й місць зберігання зброї;
- відсутність інформаційно-агітаційної підтримки проведення заходів щодо прийняття на військову службу за контрактом у військовому резерві Сил Територіальної оборони та недостатній рівень роз'яснювальної роботи серед населення стосовно важливості виконання конституційного обов'язку щодо захисту суверенітету і територіальної цілісності України, виховання у громадян патріотичних почуттів, надання інструкторської допомоги територіальним громадам в створенні добровольчих формувань територіальної оборони та їх підготовці до виконання завдань за призначенням.

Комплексне розв'язання порушених питань надасть змогу покращити вирішення завдань щодо підготовки військовослужбовців окремих бригад територіальної оборони, населення областей до збройного захисту у разі збройної агресії або відкритого збройного конфлікту, запобігання терористичним проявам та загрозам виникнення надзвичайних ситуацій, ліквідації їх наслідків та забезпечення ефективної системи управління територіальною обороною на території областей.

Варто урахувати і те, що реалізація програми обумовлена впливом таких факторів:

- нестабільною воєнно-політичною обстановкою навколо України;

- можливістю, за певних обставин, втягнення України у воєнні конфлікти, а в умовах розв'язування повномасштабної війни Росії проти України підготовки персоналу відразу з початку збройного конфлікту як резерву;
- наявністю тимчасово окупованих територій України;
- відсутністю дієвої системи управління Силами Територіальної оборони на території областей;
- недостатнім рівнем підготовки військовозобов'язаних та резервістів військових частин (підрозділів) територіальної оборони до виконання завдань за призначенням;
- недостатнім рівнем військово-патріотичного виховання, початкової військової підготовки молоді та її готовності до виконання конституційного обов'язку із захисту України.
- запровадженням воєнного стану в Україні.

Через відсутність однотипної програми з підготовки Сил Територіальної оборони потребує розроблення такої Програми професійної підготовки, необхідність і правомірність фінансування якої за рахунок обласного місцевого бюджету регламентують:

- Закон України “Про основи національного спротиву”, зокрема, відповідно до пункту 1 статті 23 цього закону, фінансування та матеріально-технічне забезпечення національного спротиву здійснюються за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також з інших не заборонених законодавством України джерел [2];
- Бюджетний кодекс України, зокрема, згідно з пунктом 17 статті 91 цього Кодексу до видатків місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів, належать видатки на заходи та роботи з територіальної оборони та мобілізаційної підготовки місцевого значення [5];
- Указ Президента України від 22 вересня 2016 року № 406/2016 “Про Положення про територіальну оборону України”, зокрема, відповідно до розділу 2 пункту 8 цього указу заходи підготовки до територіальної оборони в мирний час – це створення системи управління територіальної оборони та проведення навчань (тренувань) з територіальної оборони [6];
- Указ президента України №64/2022 “Про введення військового стану в Україні” [7], постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. №1449 “Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад” [8].

Мета програми полягає у забезпеченні проведення організаційних заходів з формування та розміщення підрозділів окремої бригади територіальної оборони на території областей, підрозділів ЗС України, Служби безпеки України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України та Національної поліції України їх благоустрою, створенні ефективної системи управління територіальною обороною та створенні належних умов для якісної підготовки військовозобов'язаних і резервістів військових частин (підрозділів) територіальної оборони до виконання завдань за призначенням, сприяння розвитку та функціонуванню цивільної складової територіальної

оборони на території громад, районів та областей. Практика облаштування та підготовки території північних областей України до оборони проти раптового наступу російської армії з боку Білорусії сприяла практичній підготовці підрозділів Територіальної оборони до ведення позиційної та активної оборони.

Основними шляхами та засобами вирішення визначених у програмі проблем є:

- забезпечення організаційних заходів з формування та розміщення військових частин Сил Територіальної оборони. За підсумками останніх подій, доцільно залучати сили оборони до облаштування прикордонних територій із практичними заняттями по тактиці мотопіхотних підрозділів;

- забезпечення функціонування штабу зони територіальної оборони, управління підрозділами Сил Територіальної оборони та їх підготовка;

- матеріально-технічне забезпечення заходів з формування та підготовки військових частин Сил Територіальної оборони. Ці питання можливо вирішити за рахунок місцевого бюджету та силами волонтерів;

- проведення необхідної інформаційно-роз'яснювальної, пропагандистської та інструкторської роботи щодо підняття престижності та необхідності служби за контрактом у військовому резерві Сил Територіальної оборони, військово-патріотичного виховання молоді.

Термін реалізації програми потрібно розраховувати на декілька років з подальшою зміною враховуючи реформування ЗС України та оновлення матеріально-технічного стану підрозділів. Враховуючи те, що більшість персоналу, яка була залучена до комплектування сил Територіальної оборони, не мало не лише проходження строкової військової служби, а навіть і воєнної кафедри, тому підготовка особового складу сил Територіальної оборони потребує глибокого і всебічного підходу до підготовки.

Виконання заходів програми дасть можливість значно підвищити рівень готовності та здатності громад, районів і областей до виконання завдань територіальної оборони за рахунок:

- забезпечення управління та підрозділів окремої бригади територіальної оборони та штабів зони (районів) територіальної оборони сучасними мобільними засобами захищеного зв'язку, що дозволить організувати створення ефективної захищеної системи електронного документообігу та безперебійне управління з дотриманням режиму секретності в ході виконання поставлених завдань у тісній взаємодії з органами державної влади і органами місцевого самоврядування;

- забезпечення належних умов розміщення та функціонування а також всебічного матеріально-технічного забезпечення заходів підготовки військовозобов'язаних та резервістів військових частин (підрозділів) Сил територіальної оборони до виконання завдань за призначенням;

Реалізація заходів програми дозволить:

- створити належні умови для розміщення та функціонування військових частин (підрозділів) Сил Територіальної оборони на території громади, району та області, проведення бойового вишколу особового складу

військових підрозділів Сил територіальної оборони та добровольчих формувань територіальних громад і забезпечити їх боєздатність;

- створити ефективну систему управління територіальною обороною, забезпечити надійне її функціонування та стійкий зв'язок управління окремої бригади територіальної оборони з її структурними підрозділами;

- організувати якісне проведення польових вишкілів, навчань, зборів, тренувань з особовим складом військових частин (підрозділів) Сил територіальної оборони та добровольчих формувань територіальної оборони територіальних громад;

- здійснити необхідне матеріально-технічне забезпечення військових підрозділів окремої бригади територіальної оборони.

Для підготовки особового складу та підрозділів територіальної оборони повинно створювати Центри підготовки територіальної оборони, враховуючи досвід країн-партнерів та розвинутих країн світу. Так, головними завданнями центрів підготовки територіальної оборони повинні стати навчання підрозділів територіальної оборони, перепідготовка та підвищення кваліфікації командирів і особового складу, а також організація спеціальних курсів: з ведення бойових дій у місті, дій нерегулярних (ірегулярних) формувань, протидиверсійних дій, бойових дій в горах, протихімічних дій, порятунку населення тощо.

Підготовку кадрів підрозділів територіальної оборони доцільно планувати починаючи з допризовного віку (від 16 до 20 років). Неповнолітні члени громадських організацій військово-патріотичної спрямованості до свого повноліття будуть охоплені окремою програмою підготовки в так званих навчальних взводах, це піде в залік майбутньої служби в підрозділах територіальної оборони. У перспективі практично всі члени таких громадських організацій стануть кадровою основою цих підрозділів.

Підготовку планується організувати таким чином: щотижневі одноденні заняття за місцем дислокації, щомісячні дводенні заняття в центрі підготовки, один раз на рік 30- або 14-денний курс на полігоні центру підготовки. У цілому система підготовки військовослужбовця територіальної оборони повинна передбачати:

Навчання в центрах підготовки територіальної оборони, що включає:

- допризовну підготовку у взводі (у роті);
- курс основної підготовки, що закінчується приведенням до військової присяги;

- спеціальний курс;

- курс командирів відділень.

Дворічне стажування на посаді командира відділення.

Після проходження стажування та атестації на відповідність висунутим вимогам солдати повинні направлятися на курси командирів взводів у вищий навчальний заклад сухопутних військ. Після трирічної служби на посаді командира взводу територіальної оборони, кандидат може бути направлений у вищий навчальний заклад сухопутних військ на курси підготовки командирів рот.

Підготовку взводів територіальної оборони необхідно планувати проводити протягом року безпосередньо у своїх районах чи областях. За

домовленістю з місцевими органами влади тренування і заняття будуть проходити в різних умовах місцевості, а також у будь-який час року.

Окрему увагу привертає робота з виховання особового складу територіальної оборони у патріотичному дусі в тісному взаємозв'язку з військово-історичною спадщиною України. При цьому підрозділи територіальної оборони повинні активно співпрацювати з місцевою владою і ветеранськими організаціями, беручи участь у різних спільних заходах патріотичної спрямованості.

Взаємодію підрозділів територіальної оборони з підрозділами поліції і прикордонної служби України передбачається здійснювати у сфері протидії злочинності серед молоді за допомогою проведення спільних акцій, пропаганди в школах тощо. Планується, що органи територіальної оборони будуть тісно співпрацювати з освітніми установами в галузі розробки програм виховання молоді, а також в організації та проведенні позакласних занять військово-патріотичної спрямованості (рукопашний бій, спортивна стрільба, орієнтування на місцевості тощо).

Одним із важливих результатів готовності підрозділів і частин територіальної оборони є їх злагодженість та спільні навчання з відпрацюванням взаємодії підрозділів Територіальної оборони та сил оборони держави під час протидії викликам збройної агресії проти України. Регулярність, системність та універсальність підготовки мають це забезпечити створені відділи підготовки, до складу яких увійшли професійні інструктори з бойовим досвідом. Заняття доцільно планувати та проводити за наступними напрямками, а саме:

- вивчення видів сучасної зброї, їх тактико-технічних можливостей;
- тактично-спеціальна підготовка: дії в умовах оборонного та наступального бою, міської забудови, на лісовій місцевості тощо;
- інженерно-саперна підготовка;
- порядок надання першої медичної допомоги в зоні вогневого контакту та евакуації пораненого;
- організація несення служби на блокпосту;
- порядок евакуації особового складу з верхніх поверхів будівлі при мінімальному наборі спорядження;
- дії при спрацюванні охоронної сигналізації будівлі;
- вогнева підготовка: стрільба з автомату, кулемету, гранатомету, гвинтівки, БМП, БТР, переносного протиповітряного засобу тощо.

Завершальний етап підготовки – це навчання у складі підрозділу чи участь у спільних заходах підготовки з підрозділами ЗС України, силами оборони держави.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Комплексне розв'язання проблем і вирішення питань професійної підготовки підрозділів територіальної оборони України надасть змогу покращити вирішення завдань щодо підготовки військовослужбовців окремих бригад територіальної оборони, населення областей до збройного захисту у разі збройної агресії або відкритого збройного конфлікту, запобігання терористичним проявам і загрозам

виникнення надзвичайних ситуацій, ліквідації їх наслідків та забезпечення ефективної системи управління територіальною обороною на території областей. Враховуючи досвід залучення сил Територіальної оборони в бойових діях на першому і другому етапах повномасштабної агресії Росії проти України, слід зауважити, що відсутність якісної підготовленості персоналу веде до значних втрат і зниження мотивації до спротиву противнику.

Для підготовки особового складу та підрозділів територіальної оборони доцільно створювати Центри підготовки територіальної оборони, враховуючи досвід країн-партнерів та розвинутих країн світу, забезпечуючи організацію спеціальних курсів: з ведення бойових дій у місті, дій нерегулярних (іррегулярних) формувань, протидиверсійних дій, бойових дій в горах, протихімічних дій, порятунку населення тощо. Одним із важливих результатів готовності підрозділів і частин територіальної оборони є їх злагодженість та спільні навчання з відпрацюванням взаємодії підрозділів Територіальної оборони та сил оборони держави під час протидії викликам збройної агресії проти України. Регулярність, системність та універсальність підготовки мають забезпечувати відділи підготовки, які мають комплектуватись професійними інструкторами з бойовим досвідом. Проте останнє питання потребує окремих досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Професійна військова освіта в Україні у сучасному безпековому середовищі: монографія / За заг. ред. Д. Вітера та В. Телелима; [Кол. авт.]. – К.: НУОУ, 2021. – 286 с.
2. Закону України “Про основи національного спротиву” – <http://rada.zakon.gov.ua>.
3. Територіальна оборона України – <https://uk.wikipedia.org>.
4. Закону України “Про внесення змін до статті 1 Закону України “Про чисельність Збройних Сил України” – <http://rada.zakon.gov.ua>.
5. Бюджетний кодекс України – <http://rada.zakon.gov.ua>.
6. Указ Президента України від 22 вересня 2016 року № 406/2016 “Про Положення про територіальну оборону України” – <http://rada.zakon.gov.ua>.
7. Указ президента України №64/2022 “Про введення військового стану в Україні” – <http://rada.zakon.gov.ua>.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. №1449 “Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад” – <http://rada.zakon.gov.ua>.

REFERENCES

1. Profesiyna viyskova osvita v Ukraini u suchasnomu bezpekovomu seredovysctchy: monografia / Za zag. red. D. Vitera ta V. Telelyma; [Kol. avt.]. – K.: NUOU, 2021. – 286 s.
2. Zakon Ukrainy “Pro osnovy nacionalnogo sprotyvu”. – <http://rada.zakon.gov.ua>.
3. Terytorialna oborona Ukrainy <https://uk.wikipedia.org>.
4. Zakon Ukrainy “Pro vnesennia zmin do statty 1 Zakonu Ukrainy “Pro chyselnist Zbroynyh Syl Ukrainy” – <http://rada.zakon.gov.ua>.
5. Biudgetnyi kodex Ukrayiny – <http://rada.zakon.gov.ua>.
6. Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 22 veresnia 2016 roku № 406/2016 “Pro Pologennia pro Terytorialnu oboronu Ukrainy” – <http://rada.zakon.gov.ua>.
7. Ukaz Prezidenta Ukrainy №64/2022 “Pro vvedennia viyskovogo stanu v Ukraini” – <http://rada.zakon.gov.ua>.
8. Postanova Kabinety Ministriv Ukrainy vid 29.12.2021 r. №1449 “Pro zatverdennia Pologennia pro dobrovolchy formuvannia terytorialnyh gromad” – <http://rada.zakon.gov.ua>.

SUMMARY

Oleh Tsevelov,PhD (Public administration),
Ministry of Defense of Ukraine**Dmytro Viter,**Dr. of Philosophical science, Senior researcher,
National Defense University of Ukraine**ISSUES ON PROFESSIONAL TRAINING OF THE TERRITORIAL DEFENSE FORCES
OF UKRAINE**

Introduction. *In the context of Ukraine military education reforming the main problems and issues of the Territorial defense forces of Ukraine professional training are considered. Links between the issues of the Territorial Defense Forces of Ukraine professional training and the process of normative and legislative regulation of this combat arm showed. Made an accent on the need of producing and implementation the programs of the Territorial defense forces of Ukraine professional training in united complex with directs of budget finance risks minimization during war. The ways and directs of the Territorial defense forces of Ukraine training system development are determined.*

Purpose. *Analyze the basic issue in the sphere of the Territorial defense forces of Ukraine professional training, and the ways of solving issues determining.*

Methods. *The system of general scientific and special methods of theoretical and empirical research (analysis of scientific literature, systematization and generalization of materials, logic and comparative, content analysis) was used in order to realize the article purpose.*

Results. *The article deals with the conditions of the Territorial defense forces of Ukraine programs of producing ensure and realization. The necessity of the producing and implementation the Territorial defense forces of Ukraine training programs substantiated, which in common complex making the possibility for minimization the risks of budget finance in condition of the war. The possible ways and directs of the Territorial defense forces of Ukraine system training development suggested.*

Originality. *Complexity deciding the existing issues make possible to ensure the troops and troops units of the Territorial defense forces of Ukraine, people of the regions state for armed defense in the case of military aggression and opened military conflict, minimizing the terrorist acting and an effective system of the Territorial defense forces administration in the region of state. As result of the Territorial defense forces of Ukraine training ensuring is common training for interaction of this troops units with defense forces during external aggression. Regularity, systemic and universality fo the training must ensure be the training branches which must be completed with professional instructors which have battle experience.*

Conclusion. *Taking to account the experience of the NATO's state-members and experience of the state-partners for the troops and troops units of the Territorial defense forces of Ukraine the training is necessity making the Center for training which can to ensure organization special curses.*

Key words: *approaches; professional training; Territorial defense forces of Ukraine training; training program.*